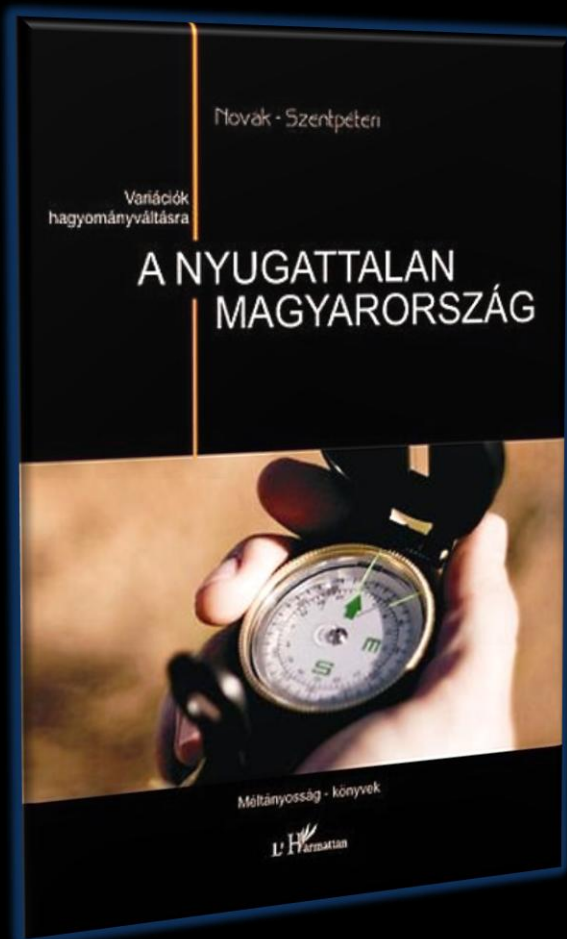

A NYUGATTALAN MAGYARORSZÁG

2012. június 12-én, 17 órakor a budapesti Alexandra Könyvesházban került sor a Múltanyosság Politikaelemző Központ új könyvének, *A nyugattalan Magyarország* című kötetnek a bemutatójára. A könyvről, valamint annak kapcsán jelenünk aktuális társadalmi és politikai kérdéseiről Szentpéteri Nagy Richard moderálása mellett Csizmadia Ervin politológus, a Múltanyosság Politikaelemző Központ igazgatója, Balázs Zoltán filozófus és politológus, Felcsuti Péter közgazdász, volt bankár, közíró, műfordító és Horányi Özséb kommunikációkutató beszélgetett.

Balázs Zoltán úgy fogalmazott, hogy ha rosszat akarna mondani a könyvről, azt mondaná, hogy egy „a többi sóhajlás közül”, amelyik a magyar értelmiséget jellemzi a közállapotokkal kapcsolatban. Hozzátette, hogy ha jót akarna mondani, akkor azt mondaná, hogy maga is ugyanezeket a gondolatokat írta volna. Balázs Zoltán túlzottnak nevezte a könyv „pesszimizmusát”, szerinte „*nincs akkora baj*”, amelyet a könyvben szereplő tanulmányok vizionálnak. Emellett bírálta a nemzetközi példákat is, amelyeket nem tartott összehasonlíthatónak a magyarországi folyamatokkal. Ugyancsak pesszimistának nevezte a magyar alkotmányosság és közjogi rendszer változásának értékelését. Véleménye szerint nem lehet még alkotmányos trendeket felvázolni.

Felcsuti Péter rokonszenvesnek nevezte a könyv azon törekvését, hogy a magyar politikát és társadalmat belehelyezi egy tágabb, nemzetközi kontextusba. Ugyanakkor determinisztikusnak érezte a bevezető tanulmány gondolatmenetét. Felhívta a figyelmet,

hogy az öröklött értékek, attitűdök, a történelmi meghatározottságok nem szolgálnak abszolút magyarázatként mindenre. Bár valóban vannak időszakok, amikor a „történelem felbuzog”, túlzásnak érzi, hogy ennek nagy hangsúlyt adnak a szerzők a bevezető tanulmányban, mondta. Megkockáztatta azt a kijelentést, hogy a meghatározottságoknál nagyobb, vagy legalábbis egyenlő szerepe van a véletleneknek. Ezt azzal a példával illusztrálta, hogy amennyiben Antall József nem halt volna meg 1993-ban, és több ideje maradt volna a jobboldal profiljának formálására,

akkor ez a magyar jobboldal nem olyan lett volna, mint amilyennek most látjuk. A bevezető tanulmányban említett országokkal kapcsolatban Felcsuti Péter kifejtette, hogy jobb lett volna Magyarországhoz közelebb fekvő országokat bemutatni, például Szlovákiát vagy Lengyelországot (ugyanakkor a szerzők célja kezdettől az volt, hogy nem földrajzilag

közelebbi, hanem hasonló pályát befutott országokat mutatnak be, illusztrálva, hogy a kulturális meghatározottságokon felül lehet emelkedni).

A Fidesz világképével kapcsolatban Felcsuti azt mondta: meg kellene határozni, hogy a Nyugat, vagy nem a Nyugat a referencia. Magyarország a történelme során mindig a Nyugatot tekintette viszonyítási pontnak. Vajon megkérdőjeleződött-e ez az idea, tette fel a kérdést a volt bankár. „Ha elfogadjuk, hogy a Nyugat a viszonyítási pont, akkor a legfőbb problémája nem az a válságnak, hogy a két oldal nem érti egymást”, tette hozzá, hanem hogy eltértünk a nyugatos fejlődéstől. A közgazdász problematikusnak nevezte a Fidesz és a jobboldaliság azonosítását, mert véleménye szerint a gazdaságpolitikában a Fidesz egészen biztosan nem reprezentálja a jobboldal egészét. Kiemelte, hogy az alkotmányosság terén is súlyos jobboldali bírálói voltak a Fidesznek, így Sólyom László volt köztársasági elnök is.

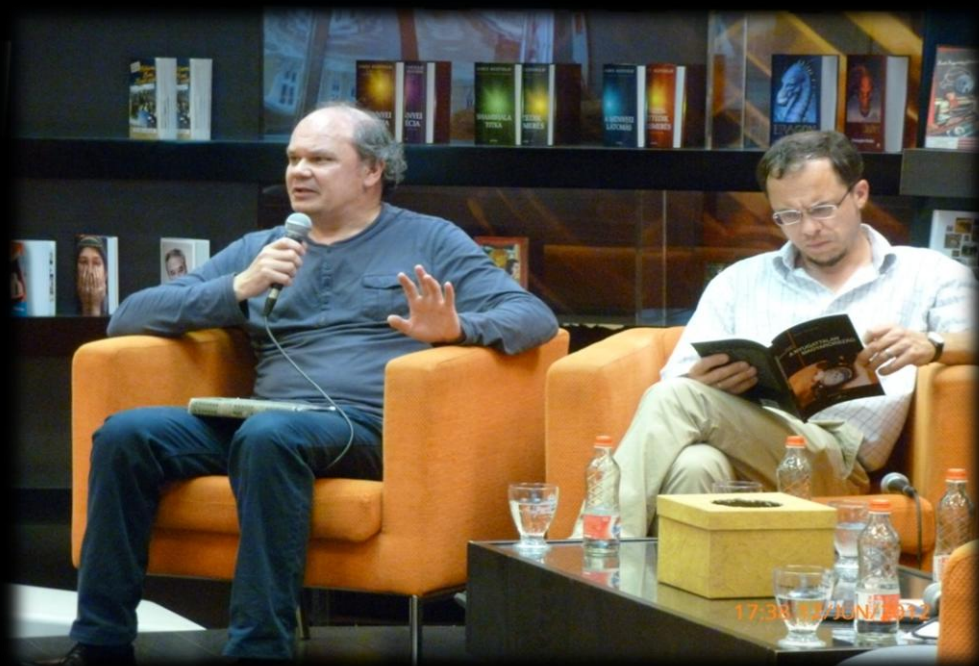

Szentpéteri Nagy Richard fontosnak nevezte a Felcsuti Péter által felvetett szempontokat: vajon viszonyítási pontunk-e még a Nyugat, a jobboldal és a baloldal történelmileg meghatározott-e, és egyáltalán mit jelent a jobboldaliság ma?

Horányi Özséb jó érzésekkel vette kézbe a könyvet, noha számos kérdésben nem értett egyet a szerzők következtetéseivel, és szerinte a magyar társadalom különbözik attól a képtől, amelyik ebben a könyvben kiformálódik. Ugyanakkor hozzátette, ha lehet nyíltan írni és beszélni ezekről a társadalmi, politikai folyamatokról és jelenségekről, akkor ezek a gondolatok előbb-utóbb beszűrődnek a közgondolkodásba, és „mindig egy kicsit jobb lesz”. Véleménye szerint ez a könyv az „értelmiségi élet jellegzetes megnyilvánulása”. Végül feltette a (nem megválaszolt) kérdést, hogy ez a közép-európai értelmiségi megnyilvánulás egyetlen formája-e.

Csizmadia Ervin a válaszában ismertette a könyv megszületésének előzményeit. A Méltányosság Politikaelemző Központ elemzői 2011 őszén és 2012 tavaszán publikáltak egy-egy részterületről (vitakultúra, egészségügy, energia stb.) a Népszabadságban. Az volt az intézet célja, hogy valami újat mondjanak ezekről a területekről. Ezért Csizmadia Ervin megijedt, amikor Balázs Zoltán azt mondta, hogy a könyv nem emelkedik ki a többi értelmiségi panaszkönyv sorából. Megdöbbenett attól, hogy Balázs Zoltán a könyv tartalmát pesszimisztikusnak tartotta. A tanulmányok nagy részére jellemző, hogy a szerzők megpróbálják kimozdítani a magyar politikai és társadalmi gondolkodást az addigi mechanizmusokból. A könyv azt a kérdést tette fel, hogy Magyarország, bár mindig a Nyugatot tekintette viszonyítási pontnak, miért nem tudta (és tudja) adaptálódni a nyugatiasságot.

Csizmadia Ervin reflektált

Felcsuti Péternek arra a megjegyzésére, hogy a történelmi meghatározottságoknál erősebb befolyásoló tényezőt jelentenek/jelenthetnek a véletlenek. Spanyolország példájára hivatkozott. A spanyol átmenet során a felek szőnyeg alá söpörték a múltat, amelyet meghaladottnak véltek. Azonban kiderült az 1990-es évektől kezdve, hogy a spanyol átmenet során csak a közjogi, gazdasági kérdésekre koncentráltak, és a meghaladottnak vélt eszmei-politikai tradíciók ismét feltörtek.

Csizmadia Ervin kifejtette azt is, hogy a történelemről folytatott vita torz és csökevényes Magyarországon. Lehet, hogy a jobboldal történelemszemlélete hibás, azonban a baloldale meg semmilyen, tette hozzá.

Balázs Zoltán bajnak tartotta, hogy a könyv egy pesszimista hozzáállást tükröz. A vitakultúráról szóló tanulmánnyal kapcsolatban például azt mondta, hogy be lehetett volna mutatni azt is, hogy milyen pozitív példák voltak a hazai vitakultúra javítására. Kritizálta a bevezető tanulmány „adaptációképtelen magyar hagyomány” alcímét. Szerinte ciklusosságban kell szemlélni a folyamatokat, mindig vannak nekilendülések és visszatérések az öröklött struktúrákhoz és hagyományokhoz.

Horányi Özséb vitába szállt Balázs Zoltánnal: szerinte, amit elmondott, az nem a pesszimizmusról szól. Időről időre modernizációs kísérletek indulnak, és ezek nem fejeződnek be.

Felcsuti Péter egyetértését fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a múlt kihat a jelenre.

Ugyanakkor kritizálta az öröklött struktúrák szerepének hangsúlyozását, és kifejtette, hogy a fejlődés nem egyenes vonalú. Most egy viszonylag extrém időszakban vagyunk, amikor Magyarország távolodik a Nyugattól. Azonban szerinte ez a folyamat nem következik egyenesen a történelemből.

Szentpéteri Nagy Richard szerint érdekes kérdés, hogy az elmúlt két év beleillik-e ebbe a történetiségbe, vagy különleges periódust jelent ez a két év. A társadalomtudományok még keresik a nyelvet ennek a leírására.

Csizmadia Ervin szerint nem egyedi a történelemben, hogy a folyamatok ránk szakadnak. A magyar múlt nem ad támpontokat, segítséget ahhoz, hogy Magyarország nyugatias országgá váljon. Példaként említette a konzervatív párt hiányát a magyar történelemben. Konzervatív eszmekör volt, de kormányzóképes konzervatív párt nem. Feltette a kérdést, hogy vajon ha nincsen konzervatív párti hagyomány, lehet-e csodálkozni azon, hogy valódi konzervativizmus sincsen. Emellett szólt a politikai nevelés fontosságáról: „a Nyugat többek között azért lett az, ami, mert az állampolgárok nevelésére létrejöttek intézmények”.

Csizmadia Ervin hivatkozott Eötvös József

Reform című munkájára. Mindenki egyetértett a maga korában a reform követelésével, de azonkívül semmiben nem volt egyetértés. Analóg a helyzet a rendszerváltás utáni húsz évvel. A rendszerváltáskor úgy tűnt, hogy egyetértés van. 2010 végleges leszámolást jelentett ezzel.

Nem tekintette Csizmadia Ervin véletlennek azt sem, hogy a rendszerváltás utáni (ál)konszenzus a rendszerváltás után tizenöt-húsz évvel rendült meg. Emlékeztetett arra, hogy a dualizmus után tizenöt évvel antiszemita párt alakult ki Magyarországon, ami a liberális konszenzus megkérdőjelezését jelentette. Úgy tűnik, a magyar történelemben mindig tizenöt-húsz év után kérdőjeleződnek meg a rendszerváltás utáni konszenzusok.

Felcsuti Péter is fontosnak nevezte az állampolgári nevelést. Azonban nem lehet eltekinteni a jogállami intézményrendszer lebontásától, fejtette ki.

Balázs Zoltán felidézte annak idején azt a vitát, hogy „milyen út vezet Európába?” Erre írta Tamás Gáspár Miklós: „Európába nem vezet semmilyen út. Valaki vagy ott lakik, vagy nem.” Volt egy pozitív hangulat az 1990-es években, ez a 2000-es években megrendült. Felhívja a figyelmet arra, hogy a megoldást csak a szavazók adhatják. Amíg az

állampolgári, választói kultúra nem alakul ki, addig felesleges reménykedni a változásban. Ennek ellenére Balázs Zoltán pesszimistán nyilatkozott a politikai nevelés igényével kapcsolatban. Szerinte egy „pofonra” van olykor szükség:

például a válság megértette az emberekkel, hogy nem lehet nyakló nélkül hitelből költekezni. Nem elegendőek az intézmények, szükség van a kontrollmechanizmusokra, tette hozzá, hivatkozva a Magyar Nemzeti Bank autonómiájára.

Csizmadia Ervin úgy vélte, hogy egy status quo-őrző mentalitás jellemzi az elitet. A kilencvenes években a kialakult vívmányok megőrzését tekintette a politikai elit feladatnak. A Fidesz ezen változtatott, természetes, hogy ez érdekeket sért. „Ha úgy tetszik, a Fidesz bedobta az embereket a kapitalizmusba”, tette hozzá.

Felcsuti Péter vitatta, hogy a Fidesz célja a kapitalizmus értékeinek a képviselése lenne. Pont erről folyik a vita: akarunk-e kapitalizmust? Azzal egyetért, hogy az elmúlt húsz évet „eltolták/eltoltuk”.

A beszélgetést követően a közönségből érkeztek kérdések és megjegyzések a résztvevőkhöz. Egy hozzászóló aziránt érdeklődött, hogy maga az intézet mit tud tenni a

nyugatos vitakultúra képviselője érdekében. Csizmadia Ervin válaszában kifejtette, hogy egy intézet rendkívül sokat tehet ennek érdekében.

Miklósi László, a Történelemtanárok Egyesületének elnöke kifejtette, hogy a magyar társadalom és politika elmulasztotta a traumák kibeszélését. Úgy vélte, hogy vannak jelei a „lövészárkok-barátkozásnak”.

Horváth György szerint maga a társadalom és a vitakultúra akkor változik meg, ha a rendszerek is megváltoznak. Felvetődött egy hozzászólásban, hogy esetleg Oroszország és Törökország példáját össze lehetne hasonlítani a magyar helyzettel: mindhárom országban befulladás a liberális demokrácia, és egy tekintélyelvű irányba fejlődik az állam (mindhárom országban egy erőskező vezető emelkedik ki, Magyarországon és Törökországban egyaránt megváltoztatták az alkotmányt stb.). Ugyanakkor elhangzott Dél-Afrika példája is, ahol sikerült keresztülvinni a megbékélést, és működik a konszenzus (látszólag!).

Egy hozzászóló vitatta Balázs Zoltánnak azt a korábbi megjegyzését, hogy Gyurcsány Ferenc lemondása lett volna a kormányzás csődje. Balázs Zoltán válaszában kifejtette, hogy elkezdődött

kormányzati
születtek programok,
Csak a magyar
változtatni ezen. Úgy
demokrácia azért
mert az
rábízzák magukat és
demokráciát
szavazólap urnába

2002-2003 táján egy
kudarcsorozat: sorra
és nem történt semmi.
állampolgárok tudnak
vélté, hogy a magyar
működésképtelen,
állampolgárok
a politikát az elitre, a
négyévenként, a
való bedobásával

gyakorolják. Nincsenek olyan intézmények, amelyeken keresztül az állampolgári értékek artikulálódhatnak, nincsenek részvételi formák. Emiatt ez egy csökevényes demokrácia.

Csizmadia Ervin felhívta a figyelmet arra, hogy a magyar demokrácia tehertétele – ellentétben a nyugatival –, hogy nem kapcsolódott össze a jóléti állammal. Nem alakultak ki olyan intézmények a jólét bázisán, amelyek például az állampolgárok nevelésére időt és pénzt fordítottak volna. Hozzátette, Magyarországon megáll az élet, ha valaki nem

anyagbeszerző, könyvelő, titkár a szakmáján kívül. Nyugaton az intézmények az emberek keze alá dolgoznak. Magyarországon az intézmények nem segítik az egyéneket, sőt sokszor hátráltatják őket a munkájukban. Emiatt nincsenek teljesítmények, vagy csak lassan alakulnak ki.

Szentpéteri Nagy Richard megköszönte a vendégeknek a részvételt és az izgalmas beszélgetést, a közönségnek pedig a figyelmet és a türelmet. Ezután a beszélgetés és a vita véget ért.

